

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Cím: *Pest ötven év előtt*

Forrás:

Pesti Hírlap

1872. 11. 14.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

Osztályozás

Tárgy

9.439

Hely

"1872 / 1923"

17

Pest ötven év előtt.

(Az egyesítés ötvenéves fordulójára.)

A Budapest elnevezést Garay János és gróf Széchenyi István már a múlt század harmincas éveiben használták; negyvennyolcban már hivatalosan is így nevezik néha az ikervárost; az egyesítés gondolatát elsőben Hasmann Ferenc, a későbbi budai polgármester vetette fel, majd gróf Andrássy Gyula és gróf Lónyay Menyhért valósította meg.

Hogy pedig az egyesítés előtt való Pestről fogalmat alkothassunk magunknak, gondoljuk el Pestet az Andrássy-ut, a Nagykörut és a belső boulevardok nélkül — akkor csakugyan egy közönséges vidéki várost kapunk.

Pest-Budának 1873-ban kereken 300.000 lakója volt; ezek 10.900 házban laktak; az utcák száma pedig nem egészen 900-ra rugott.

Az Andrássy-ut helyén a Könyök-utca állott, apró földszintes házaival; ez az utca a Schiffman-piacig, vagyis a Hajós-térig terjedt. Ezen a téren áll az Operaház; a régi tér volt a zsebárusok, óskavaskereskedők és zsebtolvajok piaca, azontúl már a „városon kívül” volt.

A Sugár-utat az Erlanger bankház vállalta megteremteni; a kisajátítás és az uttest megteremtése nyolc millió forintba került; 1872-ben kezdték építeni és négy év múlva már megindult a közlekedés rajta, 10 év múlva pedig készen állt a pompás út. A Nagykörutat 1883-ban kezdték szabályozni, de a Váci-ut és Ország-ut (Károly-, Muzeum- és Várház-körut, később Vilmos császár-ut, Ferdinánd- és Mehemet Ali-ut) boulevardosítását már 1871-ben megkezdték.

Pest kis város volt; ekkor kezdték az aszfaltozást; a vízvezeték is új volt, a külvárosokban petróleumlámpák égtek. A szélesebb utakon lóvasut közlekedett, a városligetbe pedig, a Király-utcaán át a cammogó omnibuszok jártak. Pestnek jóformán csak 2 indulóháza volt. Az akkori Váci-ut végén, a Gyár-utca fronján állt a régi kis állomás, ahol most a félkörépületet építik; a másik a Stáció-utca (mai Baross-utca) végén állott: a Losonci pályaudvar.

A városnak két színháza volt:

a Nemzeti Színház, amelyiknek még a Földváry Gábor alispán által épített, első emeletes épülete állott, fedett erkélyével, és a Gyapju-utcában volt a német színház. Ezt akkor építették fel, miután a Régi színház-téren (ma Vörösmarty-tér) állott német színház leégett. Az István-téren állott a nyári színház: a Miklóssy-féle aréna. A budai Várszínház és a budai aréna szintén megvoltak.

Orfeumokról, kabarékról persze szó sem volt még; Sängerei-ok vagyis dalszarnokok és táncstermek voltak a mulatóhelyek, ezek azonban bőven burjánzottak a híres Theisz-érában. Az Újvilág mulatón kívül a Király-utca volt a fészktük.

A „Sauwirth”

volt a leghiresebb, mert ennek kocsmárosának különlegessége volt, hogy a vendégekkel gombáskodott. A későbbi „*Blaué Katze*” (Kék macska) volt a híres Zsanette Waldau és Sonnenberg bretilje; ide mágnások és képviselők is jártak. A Diana-terem volt a kereskedők és iparosok mulatója, míg a Berger-pincébe a diákok, bohémek és katonák jártak. A megejtően szép Bergernéről Jurkovich Miklós, ez a korán elhalt zseniális író, „*Szirén*” címén regényt is írt. Még álltak a régi pesti fogadók is.

Az angol királynő, a Nagyhid-utcaában volt az arisztokrácia találkozója, itt lakott *Deák Ferenc* és *Csernátony Lajos* állandóan. A mai Országos Kaszinó helyén állott a híres Arany Sas-fogadó, ahol a magyar zentri mulatott Patikárius bandája mellett hajnalhasadtig, hurszakadtig! A Ferenc József-téren állott a mai rendőrségi palota helyén az Európa-szálló; ez eredetileg Ullmann-féle ház volt és negyvennyolcban ebben lakott gróf Széchenyi István; ide szállottak a földbirtokosok és képviselők, míg a Nádor-utcai Tigris-szálló a polgároké volt. A Váci-utcaában levő Nemzeti-szálloda, meg a Vadász-kürt a finom családok fogadója volt, a Frohner

pedig, a Széchenyi-téren, a gazdag izraelitáké. A kiscsászár a Pannoniába és a Fehér lóba szálltak, a Kerepesi-uton.

A kávéházi élet

is más volt akkor Pesten, dehogyan ismertek ilyen ragyogó kávéházakat. A rózsateri Török eszár-és a Hatvani-utcaában a Zrinyi-kávéház volt a mulatók, cigányozók és ivók tanyája. A Wiltwindisch a diákok, a Schöja a hírlapírók, a Váciutcai Korona-kávéház az aranyifjuság, a Redoute-kávéház pedig a bírák kávéháza volt. Ismert kávéház volt a Fürdő-utcaában az emeleten levő Kávéforrás, ahol később az íróvilág: az Abecék: Abrányi Kornél, Berczik Árpád, Csiky Gergely, Dóczy Lajos és az ő királyuk, Rákosi Jenő, rendes vendég volt. Híres volt a király-utcai Herzl-kávéház, ahol egy nagy kávé 8 krajcár, egy nagy darab mákoskalács 4 krajcár volt.

A bálokat a

„Vigárdában”,

a Megyeház nagytermében, az Európa-szálló tér-mében és a Császár-fürdőben tartották. Pestnek akkor egy hidja volt: a Lánchíd; a Margithidat akkor építették, de a Dunapart már készen volt, a paloták is mind álltak és a Körzó, meg a Váci-utca volt a pestiek kedves sétálóhelye. A Hangl-kioszk előtt, ahová Edelsheim Gyulay hadtestparancsnok is járt, meg az Ellipszis-kioszknál (az alagút felett) rendszeren térzene volt, az erzsébeti régi kioszokban is minden nap katona muzsika volt s itt megjelent nem egyszer Koburg herceg is az ő Lujza feleségével.

A zenevilágot a Zenekedvelők egylete képviselte, s ennek *Bellovich* volt a karmestere. Bálvány-

utcai szerény termükben adták a hangversenyeket, a nagyobbakat a Redoute-ban.

A képzőművészeti társulat,

mely 1861-ben alakult, már kiállításokat rendezett, de az andrássyuti Műcsarnok is csak később épült. A Nemzeti Múzeumban voltak az új magyar képek; a Tudományos Akadémia második emeletén volt az Eszterházy-képtár, melyet az állam az Eszterházy esdőtömegtől másfél millió forinton vett meg.

A lóversenyeket

az Üllői-ut végében, a Ludoviceumon túl, a régi, rákosi versenypályán tartották meg, a Renz- és Carré-cirkusz pedig felváltva, jóformán állandóan Pesten voltak.

Pestnek akkor két számottevő szobra volt csak, József nádoré és Hentzi generális a budai Szent György-téren, a királyi kastály pedig még úgy állt, amint Mária Terézia azt Hillebrandt József tervei szerint Kempelen Farkas által megépíttette, csak épen a negyvenkilencben, az ostrom idején ért sérüléseit tatarozták ki.

A mai új Eskü-térnek persze nyoma sem volt. A régi Városház-tér állott helyén, a régi 1844-ben, Kaszlik Ferenc tervei szerint épült, örtornyos városházzal és a régi piarista rendházzal. A városháza átellenében (ekkor a kifent bajuszu, fenyőszál Ráth Károly volt a főpolgármester) állott a Schwingenschlögel-ház, az öngyilkosok háza. A Gyertyánffy- (mai Anker-palota helyén) házzal, a Ganz- és a Stein-házzal ez volt az első 4 emeletes ház Pesten. Itt dobták le magukat az öngyilkos emberek a 4-dik emeletről, úgy, hogy Vidacs János 48-as képviselő, ekegyáros öngyilkossága után az első és a harmadik emeleten drótot húztak végig. A Kigyó-tér mellett állt a Kuria és Athaeneum épülete; szemben a Ferenciek régi zárdája; tovább pedig az Egyetem-utcában még a régi egyetemi épülete. A Hatvani utcában állott a Grassalkovichok barokk palotája, mely akkor főposta volt; sem az egyetemi könyvtár, sem a főposta nem volt még meg; innen nyíltak szét a Lipót-utca, a Rózsa-tér, Sebestyén-utca, a Himző-utca, szóval a régi Pest Belvárosának szűk utcái.

A másik oldalon, a Lipótvárosban, az Újépületnél volt a világ vége; a mai Országház és vidéke nedves, süppedékes talaj volt, apró lebujokkal, ahol a pesti csirkefogók húzódtak meg, de itt füstöltek a pesti malmok kéményei is.

A Margitszigetre

még nem vezetett hid; de nem is igen jártak oda, mert ez időtájt került József főherceg kezére és csak ő teremtette meg e paradicsomot. A Fecske és a Hattyu is ekkor kezdték a Dunát szelni.

A svábhegyi fogaskerekű vasut még nem volt készen, a Zugligetbe lóvasut vezetett, de az Alagut (melyet Ürményi József 1853—57-ben építtetett) és a budai sikló, (melyet gróf Széchényi Ödön 1868—70-ben építtetett), akkor még a világ nyoleadik csodája-számba ment.

Az akkori Pest anyagi viszonyaira jellemző, hogy

az egész város egyenes adója alig rugott kilenc millió forintra,

míg a bankok alap- és tartaléktőkéje együtt sem tett ki száz millió forintot.

Régi, szép világ! Mikor a drága Angol királynő vendéglőben 75 krajcár volt a fél rántott csirke; mikor a drága drótszigeten (Városliget) 20 krajcár volt egy kávé; amikor 8 krajcárért kivitte az embert az omnibusz, 2 forintért pedig a fiáker a Városligetbe; mikor a Nemzeti Színház földszinti páholya 4 forint volt és amikor a korzón, az Erzsébet-téren és a városligeti Köröndben, (ahol Deák Ferenc ült mindennap) ingyen lehetett ülni és amikor a Pesti Hirlap ára 3 krajcár volt.

Régi, szép világ, pest-budai világ!... Buda-pesti világ, az már merőben más.